

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Przygotowanie absolwentów szkół średnich do korzystania z biblioteki naukowej

Author: Maria Gacińska, Bogumiła Warząchowska

Citation style: Gacińska Maria, Warząchowska Bogumiła. (1999).
Przygotowanie absolwentów szkół średnich do korzystania z biblioteki naukowej. „Poradnik Bibliotekarza” (1999, nr 7/8, s. 8-10).

© Korzystanie z tego materiału jest możliwe zgodnie z właściwymi przepisami o dozwolonym użytku lub o innych wyjątkach przewidzianych w przepisach prawa, a korzystanie w szerszym zakresie wymaga uzyskania zgody uprawnionego.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Przygotowanie absolwentów szkół średnich do korzystania z biblioteki naukowej

MARIA GAWIŃSKA
BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA

Pracownicy Biblioteki Głównej Uniwersytetu Śląskiego obserwują od lat bardzo zróżnicowany wśród studentów poziom umiejętności korzystania z biblioteki i znajdującego się w niej aparatu informacyjno-bibliograficznego. Szczególną uwagę zwraca niezadowolające wśród studentów pierwszych lat posługiwanie się katalogami oraz wykorzystanie ich możliwości informacyjnych oraz niejednokrotnie zaskakująco niska samodzielność pracy organizacyjnej.

Nasuwa się zatem pytanie o faktyczny stan wiadomości i umiejętności posługiwania się źródłami bibliotecznymi u absolwentów szkół średnich. Udzielenie odpowiedzi na postawione pytanie stanowiło istotę przeprowadzonych badań studentów pierwszego roku i poczynionych obserwacji. Wysunięto przypuszczenie, że braki w zakresie korzystania ze źródeł informacji oraz technik pracy umysłowej młodzież wynosi ze szkoły średniej. Mogą je uzupełnić prowadzone przez Bibliotekę Główną i biblioteki wydziałowe zajęcia z przysposobienia bibliotecznego oraz z podstaw informacji naukowej.

Analiza dotychczasowego piśmiennictwa pozwoliła porównać otrzymane wyniki badań z literaturą przedmiotu. Badania nad przygotowaniem studentów pierwszego roku studiów do korzystania z katalogów i innych źródeł informacji przeprowadzone zostały metodą pytań i odpowiedzi z zastosowaniem kwestionariuszy dla studentów. W trakcie prowadzono rozmowy indywidualne i poczyniono szczegółowe obserwacje.

Biblioteka szkolna ma za zadanie przygotować uczniów do korzystania z podstawowych i różnorodnych źródeł informacji. Stanowi to jej wkład w przysposobienie młodzieży do tzw. edukacji ustawicznej. Prawidłowe korzystanie z zasobów biblioteki jest jednym z podstawowych czynników zdobywania wiedzy. Umiejętność samodzielnej pracy z książką jest nabywana

w trakcie długotrwałego procesu dydaktycznego, od szkoły podstawowej począwszy, poprzez wszystkie szczeble kształcenia¹. Fakt ten znalazł odzwierciedlenie w zarządzeniach i obowiązujących programach szkolnych. Zgodnie z nimi biblioteka szkolna powinna uczyć jak wykorzystywać książkę, czasopismo oraz inne dokumenty w celu uzyskania niezbędnych informacji.

W swym dydaktycznym oddziaływaniu biblioteka winna spełniać zasadniczą rolę w przyswajaniu metod samodzielnej pracy oraz opanowaniu technik poszukiwań materiałów do dalszego uczenia się i doskonalenia².

Program przysposobienia czytelniczego i informacyjnego realizowany w szkołach średnich określa, iż celem nauczania tego przedmiotu jest zdobycie przez uczniów określonego zasobu wiedzy i umiejętności umożliwiających trafny i sprawny dobór oraz efektywne, twórcze wykorzystanie dokumentów bibliecznych, a w szczególności:

- poznanie warsztatu informacyjnego biblioteki tj. katalogów, kartotek, wydawnictw informacyjnych,

- poznanie zasad organizacji i metod pracy umysłowej, opartej na dokumentach bibliecznych,

- poznanie zadań oraz typów bibliotek i ośrodków informacji.

Program zakłada również, że szkoła powinna wykształcić umiejętności:

- posługiwania się książką i innymi źródłami informacji,

- gromadzenia i doboru materiału na określony temat, przygotowania spisu bibliograficznego,

- czytania i opracowywania materiałów, sporządzania opisów bibliograficznych z adnotacjami treściowymi,

- tworzenia własnego warsztatu pracy samokształceniowej.

¹ W. Bober, E. Kałuża: *Dydaktyka biblieczno-informacyjna w wyższych szkołach technicznych*. „Roczn. Bibl.” 1996 z. 1-2 s. 327.

² A. Niemczykowa: *Odrębności funkcjonalne i strukturalne bibliotek szkolnych*. „Przegl. Bibl.” 1982 z. 3-4 s. 212.

Opanowana przez uczniów wiedza i umiejętności powinny sprzyjać kształtowaniu aktywności poznawczej, a także pobudzać motywację do samodzielnego zdobywania wiedzy oraz potrzebę korzystania z bibliotek i ośrodków informacji³.

Na wstępie badań pytano studentów jak często będąc uczniami odwiedzali bibliotekę szkolną oraz korzystali z księgozbioru bibliotek innych typów. Uzyskane odpowiedzi wskazują na niską frekwencję odwiedzin czytelników, co niewątpliwie rzutuje negatywnie na rozwój techniki pracy umysłowej, a w konsekwencji na brak umiejętności korzystania z księgozbioru podręcznego, nieznajomość warsztatu informacyjnego biblioteki oraz wpływa niekorzystnie na samodzielne poszukiwanie i gromadzenie materiałów na zadany temat.

Tab. 1

Częstotliwość korzystania z biblioteki szkolnej

Częstotliwość korzystania z bibliotek	Wypożyczalnia	Czytelnia
Systematycznie	17,3%	3,8%
Często	51,9%	17,3%
Sporadycznie	30,8%	38,5%
Wcale	—	40,4%

Biblioteka szkolna dla 13% respondentów była jedynym miejscem wypożyczania książek. Pozostałe 87% badanych odwiedzało też inne placówki sieci bibliotecznej. Największą popularnością i dostępnością cieszyły się biblioteki publiczne, ponieważ korzystało z nich aż 70% młodzieży, biblioteki pedagogiczne odwiedziło 8%. Biblioteki naukowe i fachowe nie były szczególnie wykorzystywane, natomiast niewielkiej części młodzieży wystarczał tylko księgozbiór domowy własny lub przyjaciół.

Kolejnym przedmiotem zainteresowania było poznanie umiejętności absolwentów szkół średnich w zakresie przysposobienia czytelniczego i technik pracy umysłowej. Postawione pytania dotyczyły sprawności posługiwania się warsztatem informacyjnym, sporządzania spisów bibliograficznych itd.

³ Przysposobienie czytelnicze i informacyjne. Program liceum ogólnokształcącego oraz liceum zawodowego i technikum. Warszawa 1985 s. 15.

Tab. 2

Sprawne posługiwanie się warsztatem informacyjnym

Rodzaj umiejętności	Tak	Nie
Posługiwanie się katalogiem alfabetycznym	67,3%	32,7%
Posługiwanie się katalogiem rzeczowym	55,3%	44,7%
Gromadzenie i dobór materiałów na określony temat	41,8%	58,2%
Sporządzanie spisów bibliograficznych	13,5%	86,5%
Korzystanie z aparatu naukowego książki	24,5%	75,5%
Praca ze słownikami i encyklopediami	65,4%	34,6%
Korzystanie z bibliografii	11,1%	88,9%
Korzystanie z opracowań monograficznych	28,4%	71,6%
Praca z czasopismami	51,9%	48,1%
Posługiwanie się kartotekami zagadnieniowymi	36,5%	63,5%

Zakładano, że szkoła średnia, zgodnie z przyjętym programem nauczania powinna zaznajomić młodzież z wymienionymi powyżej podstawowymi wiadomościami z zakresu wiedzy o książce oraz wypracować umiejętności korzystania ze zbiorów bibliotecznych. Otrzymany obraz nie jest zadowalający, ponieważ poznanie zasad pracy z katalogiem alfabetycznym i rzeczowym oraz korzystanie z encyklopedii, słowników i czasopism deklaruje jedynie ponad połowa badanych.

Niepokojący jest bardzo niski procent uczniów znających zasady korzystania z bibliografii i sporządzania spisów bibliograficznych. Świadczy to o braku przygotowania młodzieży do systematycznego wykorzystywania tych źródeł informacji w procesie nauczania.

Na lekcjach bibliotecznych przeprowadzonych w szkołach jedynie 15% badanych poznało bibliografię ogólną, a z bibliografiami dziedzinowymi zaznaomiło się 31% uczniów.

Badając samodzielność poszukiwań i gromadzenia materiałów na zadany temat w okresie nauki w szkole średniej stwierdzono, że zaledwie 30% uczniów wyszukiwało literaturę o własnych siłach, 20% w razie trudności prosiło o pomoc bibliotekarza. Połowa badanych całkowicie zdawała się w tym względzie na pracowników bibliotek.

Program szkoły średniej zaleca włączanie uczniów do prac na rzecz biblioteki oraz

podejmowanie wszelkich działań popularyzujących książkę i bibliotekę w środowisku szkolnym. Uczniowie odwiedzali inne biblioteki, ośrodki informacji i pracownie komputerowe w celu poznania różnorodnych sposobów i dróg dotarcia do książki.

Tab. 3

Poznanie źródeł informacji poza szkołą

Rodzaj działalności	Tak	Nie
Wycieczki do innych bibliotek	19,2%	80,8%
Wystawy książek	34,1%	65,9%
Konkursy czytelnicze	44,7%	55,3%
Koła przyjaciół książki	22,6%	77,4%

Zrealizowane formy popularyzacji książki nie są satysfakcjonujące. Wycieczki do innych bibliotek i ośrodków informacji odbywały się rzadko. Wystawy książek przybliżyły dzieło, jednak udział młodzieży w nich był raczej bierny. Konkursy czytelnicze, chociaż organizowane często, prowadzone są stereotypowo. Głównie dotyczą autora i treści lektury. Nie sprawdzają — i tym samym nie motywują — kompetencji informacyjnych.

W ramach lekcji fakultatywnych część uczniów uczestniczyła w zajęciach z informacji naukowej z elementami naukoznawstwa. Warto podkreślić wysoki stopień korelacji pomiędzy uczestnictwem w tych lekcjach a liczbą odpowiedzi twierdzących w ankiecie.

Jak wynika z deklaracji studentów rozpoczynających naukę w szkole wyższej i przeprowadzonych obserwacji, przygotowanie młodzieży maturalnej do podjęcia samodzielnych poszukiwań bibliograficznych i docierania do innych źródeł informacyjnych jest niezadowolające. Zaledwie 37% badanych zdobyło odpowiednie

wiadomości i umiejętności z zakresu techniki pracy umysłowej i prawidłowego wykorzystania dostępnych źródeł informacji.

Oznacza to, że absolwenci szkół średnich nie są wdrażani przez szkołę do racjonalnego korzystania ze zbiorów bibliotecznych, posługiwania się warsztatem informacyjnym biblioteki, a w konsekwencji do samodzielnego studiowania.

Analiza zebranego materiału sugeruje, że młodzież wstępująca w progi uczelni najczęściej nie jest przysposobiona do pracy z wykorzystaniem różnych możliwości biblioteki. Studenci pierwszego roku przejawiają słabą orientację zwłaszcza w odniesieniu do wiedzy i umiejętności w zakresie budowy i zasad szeregowania kart w katalogach, struktury i funkcji katalogu rzeczowego, budowy książki i czasopisma oraz ich aparatu naukowego.

Charakterystyczny jest również niewysoki poziom kultury czytelniczej. Przyczyn małego zainteresowania lekturą obowiązkową i uzupełniającą należy doszukiwać się w powszechnym dostępie do mediów — przede wszystkim telewizji i wideo oraz gier komputerowych. Na ten stan rzeczy nakłada się, co potwierdzają badania, niesystematyczna, wręcz pomijana realizacja treści programu przysposobienia czytelniczego i informacyjnego w szkołach średnich.

Trudności, które napotyka młodzież, stawiając pierwsze samodzielne kroki w bibliotece uczelnianej, mają więc swe źródło przede wszystkim w niewłaściwym i zbyt powierzchownym przygotowaniu do kształcenia przez szkoły niższych szczebli.

Maria Gawińska i Bogumiła Warząchowska
pracują w Bibliotece Głównej
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Twórczość bibliotekarzy

JOLANTA BĄK

Na drodze życia
zostałam
swoje dzieciinne spojrzenie
zagubiłam gdzieś
uśmiech

nazbierałam trosk
jak drogocennych kamieni
idę niczym wędrowiec
w nieznaną przyszłość
okryta kapotą
podszytą lękiem
o codzienne jutro